

ม้าป่ามองโกลกำลังคืนพันธุ์

ในรัชสมัยของจักรพรรดิ Genghis Khan กองทัพม้าของพระองค์มีชื่อเสียงระบือลือลั่นสนั่นโลก เพราะถึงแม้พระองค์ทรงมีทหารถึง 2 แสนคน แต่องค์จักรพรรดิทรงมีม้าประจำกองทัพถึง 8 แสนตัว กองทัพม้าและกองทัพคนที่ยิ่งใหญ่และเกรียงไกร คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้ Genghis Khan สามารถปกครองดินแดนที่มีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ไพศาลตั้งแต่เกาหลีจรดฮังการี และตะวันออกกลาง ส่วนทางเหนือตั้งแต่รัสเซีย จรดเวียตนาม

ชาวมองโกลในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 13 เป็นคนรักและกตัญญูต่อม้ามาก ถึงขนาดนับถือม้าเป็นสัตว์ประจำชาติ เพราะม้ามองโกลปราดเปรียวและวิ่งได้เร็ว ดังนั้น เวลาเกิดสงคราม หากกองทัพมองโกลเปลี้ยพล้ ทหารมองโกลซึ่งมีม้าดี และมีฝีมือบังคับม้าเยี่ยม จะขี่ม้าหนีเข้าศึกได้อย่างปลอดภัย และเวลากองทัพได้เปรียบ ทหารมองโกลก็จะใช้ม้าที่มีกำลังดีเหล่านี้ รุกไล่ฆ่าศัตรูเป็นว่าเล่น เมื่อม้ามีคุณค่าต่อการป้องกันประเทศเช่นนี้ คนมองโกลและม้าจึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดมาก ถึงขนาดเวลาเจ้าของม้าตาย ลูกหลานก็จะฆ่าม้าส่งวิญญาณมันให้ปรับใช้ผู้ตายต่ออีกในปรภพ นอกจากนี้ม้าจะมีความหมายต่อชาติในยามสงครามแล้ว ในยามบ้านเมืองสงบแต่อาหารขาดแคลน ทหารมองโกลก็จะเจาะเลือดม้าตัวผู้เพื่อดื่มต่างน้ำ และใช้นมของม้าตัวเมียเป็นอาหาร เพราะม้ามีความสำคัญเช่นนี้องค์จักรพรรดิจึงได้ทรงออกกฎหมายให้คนมองโกลทุกคนโอบอ้อมอารีต่อม้า โดยให้มันได้พักผ่อน และมีอาหารกินอย่างพอเพียง

เมื่อ Genghis Khan สิ้นพระชนม์ องค์รัชชได้ฆ่าม้าถึง 40 ตัวเพื่อถวายองค์จักรพรรดิได้ทรงเสด็จเที่ยวในสวรรคต เนื่องจากประเพณีของชาวมองโกลไม่ต้องการให้พสกนิกรลวงรู้สถานที่ฝังศพของจักรพรรดิ ดังนั้น ชาวบ้านคนใดที่เห็นขบวนแห่พระศพจะถูกฆ่าทันที ส่วนทหารที่ร่วมในขบวนศพ เมื่อถึงสถานที่ปลายทางก็ได้ฆ่าตัวตาย ดังนั้นจนกระทั่งบัดนี้ก็ยังไม่มีการพบสถานที่ฝังพระศพของ Genghis Khan เลย

ชาวมองโกล 1.2 ล้านคนที่เลี้ยงม้าในสมัยนั้นมักจะใช้ชีวิตร่อนเร่ไปในทุ่งหญ้า พวกเขาจะใช้ม้าดูแลสัตว์อื่น ม้าเหล่านี้ในอดีตเคยเป็นม้าป่าที่ถูกจับมาเลี้ยงตั้งแต่อายุยังไม่ถึง 2 ขวบ และหลังจากที่ได้รับการฝึกฝนเลี้ยงดูนาน 3 ปี ม้าบ้านก็จะถูกฝึกเป็นม้าศึก ภาพวาดของม้าศึกแสดงให้เห็นว่า มันเป็นม้าพันธุ์ Przewalski

(ชวาตสกี) ที่ Przewaski นักธรรมชาติวิทยาชาวรัสเซียได้เคยศึกษา ม้าพันธุ์นี้เคยมีผู้พบเห็นในแถบทะเลทราย Gobi ว่า มันมีจมูกยาว มีศีรษะที่ค่อนข้างใหญ่กว่าม้าทั่วไป มีกล้ามเนื้อแข็งแรง ที่หลังคอมีแผงขนสีน้ำตาล-เหลืองเข้ม และม้าตัวผู้มีฮาเร็มของม้าตัวเมีย

จะอย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน ไม่มีใครพบเห็นม้าพันธุ์นี้ในป่าเลย จะเห็นก็เฉพาะในสวนสัตว์เท่านั้น แต่ขณะนี้รัฐบาลมองโกเลียกำลังมีโครงการนำม้าที่เลี้ยงในสวนสัตว์ไปปล่อยกลางทุ่งหญ้าสเตปป์ ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างจีนกับมองโกเลีย เพื่อให้มันเจริญพันธุ์เป็นม้าป่าอยู่คู่ทุ่งหญ้า และทะเลทรายแถบนั้นสืบไป โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจากนานาชาติ โดยมีจุดมุ่งหมายจะช่วยม้าบ้านให้มีชีวิตอยู่ในป่าอันเป็นพื้นที่ธรรมชาติดั้งเดิมของมันได้อย่างสุขสบาย

สถานที่สำหรับโครงการนี้ มีชื่อว่า Hustain Nuruu Reserve ตั้งอยู่ห่างจาก Ulaan Bator อันเป็นเมืองหลวงของมองโกเลียประมาณ 100 กิโลเมตร สถานอนุรักษ์นี้มีเนื้อที่ 320 ตารางกิโลเมตร และมีม้าป่าพันธุ์ชวาตสกี 40 ตัว

ไม่มีนักชีววิทยาคนใดรู้แน่ชัดว่าในอดีตมีอะไรเกิดขึ้นกับม้าป่าชวาตสกีตัวสุดท้าย หลายคนคิดว่าจำนวนประชากรมองโกลที่เพิ่มขึ้นทุกวัน และการทำปศุสัตว์ที่มีมากขึ้นตลอดเวลาได้ขับไล่ม้าพันธุ์ชวาตสกีให้หลบไปอาศัยอยู่ในถิ่นทุรกันดาร จนมันไม่สามารถมีชีวิตอยู่ต่อไป แต่บัดนี้ความคิดเดิมๆ ที่ว่าทะเลทราย Gobi เป็นสถานที่อาศัยดั้งเดิมของม้าพันธุ์นี้ก็กลับเป็นว่า ทะเลทราย Gobi เป็นแหล่งอาศัยสุดท้ายของมัน และเมื่อเราไม่พบเห็นม้าชวาตสกีในบริเวณ Gobi อีก Gobi จึงไม่น่าจะเป็นแหล่งอาศัยที่ดีที่สุดสำหรับมัน

โครงการอนุรักษ์ม้าชวาตสกี เป็นโครงการที่เกิดจากความร่วมมือระหว่าง Mongolian Association for Conservation of Nature and Environment กับเศรษฐีชาวเนเธอร์แลนด์ ตระกูล Bouman ได้ดำเนินการมาได้ประมาณ 5 ปีแล้ว และขณะนี้โครงการนี้ก็ประสบความสำเร็จในการนำม้าชวาตสกี 44 ตัวไปปล่อยในป่าและในอีก 2 ปีผู้เชี่ยวชาญม้าคาดหวังว่าม้าป่าฝูงนี้จะมีจำนวนเพิ่มถึง 100 ตัว

ศูนย์อนุรักษ์ม้า Hustain Nuruu ได้จัดเจ้าหน้าที่สอดส่องและติดตามความเป็นอยู่ของม้าที่ถูกปล่อยที่นอกจากต้องเดิน ท่องป่า หาอาหารกินเอง แล้วมันจะต้องปกป้องตัวของมันเองให้รอดพ้นจากการถูกสุนัขป่าคุกคามด้วย สถาน Hustain Nuruu มีน้ำ มีอาหารสมบูรณ์กว่าบริเวณ Gobi มาก แต่ก็ไม่มากเท่า

บริเวณป่าทางตะวันตกของเอเชียกลาง ผลที่เกิดจากการมีสถานอนุรักษ์คือ ม้าซวาลสกีกำลังแพร่พันธุ์อย่างรวดเร็ว

แต่การมีจำนวนมากขึ้น ทำให้มันต้องเดินเฟ้นฟ่านอกนอกบริเวณอนุรักษ์มากขึ้น โอกาสที่มันจะพบปะเพื่อปฏิสัมพันธ์กับม้าบ้านก็จะสูงขึ้น ดังนั้นกระบวนการผสมพันธุ์ม้าข้ามเหล่าก็จะเกิดมากขึ้น แต่เมื่อโครโมโซม (chromosome) ของมันกับของม้าอื่นๆ ไม่เหมือนกัน (มันมีโครโมโซมมากกว่าม้าอื่นๆ อยู่ 2 ตัว) ลูกม้าที่คลอดออกมาจึงมีโอกาสรอดยาก

การควบคุมพฤติกรรมสืบพันธุ์ของมันจึงเป็นเรื่องที่ต้องกระทำ เพื่อไม่ให้มันประสบภาวะจะสูญพันธุ์อีกครั้งหนึ่ง

ข้อมูลและประวัติเกี่ยวกับพันธุ์ม้านี้มีในหนังสือ Przewalski's Horse : The History and Biology of an Endangered Species (จัดพิมพ์โดย State University of New York Press, 1994) โดย L. Boyd แห่งมหาวิทยาลัย Topeka ที่ Kansas ในสหรัฐอเมริกาครับ